

FOND ZA HUMANITARNO PRAVO

ROMI

u Srbiji

Uvod

Izveštaj „Romi u Srbiji“ zasniva se na izjavama žrtava protivpravnog postupanja policije, diskriminacije i napada privatnih grupa i lica na Rome. U periodu od 2000. do 2002. godine FHP je istražio preko 250 incidenata u kojima su Romi, prema vlastitim navodima, bili žrtve policije, rasističkih napada i diskriminacije.

Istraženi slučajevi pokazuju da policija hapsi Rome zbog vršenja krivičnih dela, nezavisno od toga da li dokazi postoje. Romi su neretko „dežurni krivci“. Ne preduzimajući mere da spreči rasističke incidente i kazni prekršioce zakona, policija se ponaša pasivno kada je reč o napadima pripadnika „skinheads“ pokreta, koji okuplja rasistički orijentisane maloletnike. Čistači ulica su veoma često meta napada pripadnika „skinheads“ pokreta. Ni romska naselja nisu zaštićena od napada rasista i nasilnika, koji pod dejstvom alkohola i bez straha od zakona maltretiraju stanovnike.

Romska deca nemaju jednake uslove za obrazovanje. Na osnovu rezultata psiholoških testova koji nisu jezički i sociološki prilagođeni romskoj deci, prosvetne vlasti upisuju romsku decu u „specijalna odeljenja“, čiji je program prilagođen deci sa mentalnim problemima. Veliki problem za ovu decu predstavlja i nedovoljno poznavanje srpskog jezika. Vrlo često i sami roditelji podržavaju upis svoje dece u „specijalna odeljenja“, uglavnom zbog besplatnog doručka koji škola obezbeđuje učenicima ovakvih odeljenja. Romski učenici imaju strah od druge dece, izbegavaju ih, ne druže se sa njima, a događa se i da mirno

gledaju nasilnike koji u školskom dvorištu ili na putu prema školi maltretiraju romske učenike. Romska deca najčešće napuštaju školu pre završetka obaveznog osmogodišnjeg obrazovanja. Prosvetne vlasti ne preduzimaju ništa kako bi ih vratile u školu da završe osnovno obrazovanje koje propisuje zakon.

Romi imaju velike probleme da dobiju bilo kakav posao. Probleme imaju i oni Romi koji imaju određene kvalifikacije ili visoko obrazovanje. Privatni poslodavci odbijaju da zaposle Rome.

Testiranje pristupa javnim mestima, koje FHP redovno sprovodi, pokazuje da vlasnici privatnih diskoteka i sportskih centara ne dozvoljavaju Romima da ih koriste. U praksi se događa da obezbeđenje ovih objekata ne dozvoljava Romima pristup uz obrazloženje da je reč o privatnim zabavama ili da „nema mesta“.

Romima je veoma teško da zakupe stan, bilo da je reč o pojedincima ili o romskim nevladinim organizacijama. Stanodavci najčešće pribegavaju izgovorima da je stan „upravo izdat“ ili da će imati problema sa susedima.

Prinudno iseljavanje stanovnika bespravno podignutih naselja ili objekata, koje komunalne vlasti sprovode u skladu sa urbanističkim planom, najviše pogađa Rome. Romi su prinuđeni da napuste svoja naselja, često pod pretnjom policije i sa zahtevom da sami pronađu novi smeštaj. Protesti stanovnika naselja, praćeni jakom podrškom FHP i romskih nevladinih organizacija, istakli su obavezu države da sačini program alternativnog

smeštaja za one Rome koji će biti iseljeni iz bespravno sagrađenih naselja. U toku 2002. godine dogodilo se prvi put da je jedan državni organ, tadašnje Savezno ministarstvo nacionalnih i etničkih zajednica, prihvatilo obavezu da pronade alternativni smeštaj za raseljene Rome iz jednog naselja. Brzom rešavanju ovog problema doprinela je upornost Roma koji su protestovali, medijsko praćenje romskih zahteva, kao i snažna podrška nevladinih organizacija. Međutim, stanovnici desetina drugih romskih naselja bili su primorani da napuste svoje kartonske kuće i da privremeni smeštaj nađu u romskim naseljima koja još uvek nisu na listi za raseljavanje.

U sadržaju ove publikacije nalazi se i izveštaj pod naslovom „Zloupotreba i nasilje nad kosovskim Romima“, koji je FHP sačinio na osnovu istraživanja sprovedenog nakon dolaska međunarodnih snaga na Kosovo. Izveštaj prikazuje kako je srpska policija koristila Rome u vreme NATO bombardovanje za zakopavanje tela ubijenih albanskih civila, za premeštanje tela iz primarnih grobnica na druge lokacije, za utovarivanje tela u kamione koji su ih odvozili u Srbiju, za pljačku i druga dela protivna pravilima rata. Pored toga, izveštaj prikazuje nestanke i bekstvo Roma sa Kosova zbog straha od osвете Albanaca, zbog neposredne ugroženosti i pretnje ubistvom. Izveštaj opisuje postupanje srpske policije koja Romima nije dozvoljavala da pređu u Srbiju.

I FHP izveštaj: Romi u Srbiji (1998–2003)

1. Nasilje policije nad Romima

Na osnovu neposrednog obraćanja žrtava ili saznanja o navodno nezakonitom ponašanju policije FHP je istražio više slučajeva protivpravnog ponašanja policije, prema Romima. U svim tim slučajevima pripadnici policije primenjivali su fizičko nasilje u postupanju prema Romima. Podaci takođe pokazuju da je fizičko nasilje bilo kombinovano postupcima koji su kod žrtava izazivali osećanje srama, poniženosti, gubljenja dostojanstva i inferiornosti ili uništavanje imovine. Romi su fizički maltretirani i zlostavljani šutiranjem, pesničenjem, batinanjem raznim palicama i metalnim šipkama, vezivanjem za radijatore, uskraćivanjem hrane, vode ili obavljanja fizioloških potreba. Podaci pokazuju da su pripadnici policije primenjivali nasilje nad decom, ženama i trudnicama.

1.1. Vređanje ljudskog dostojanstva i ugrožavanje fizičkog integriteta

Istraženi slučajevi pokazuju da su pripadnici policije prilikom obavljanja rutinskih poslova, kao što je provera identiteta, redovno maltretirali i fizički zlostavljali Rome. I u vezi sa drugim zadacima policije, kao što je izvršenje sudskog naloga, FHP je registrovao postupke fizičkog nasilja nad Romima, uključujući i decu. U jednom slučaju FHP je registrovao upotrebu vatrenog oružja samo zbog šale koju su Romi napravili na račun policajčevog psa.

1.1.1. Slučaj prodavca cigareta

Branka Kostića, prodavca cigareta na pijaci „Crveni barjak“ u Kragujevcu, pretukao je policajac SUP-a u Kragujevcu 25. februara 1998. godine samo zbog toga što nije imao ličnu kartu kod sebe.

Tog dana Branko je, kao i pre toga, prodavao cigarete na pijaci. Prišao mu je policajac u civilu Radovan Veličković i zatražio ličnu kartu. Kostić mu je rekao da je nema kod sebe. Policajac je vrlo grubo pretresao Kostića, a zatim je počeo da ga udara. Dalji tok događaja Branko je opisao FHP-u:

Radnik SUP-a je gurao ruke u moje džepove tražeći ličnu kartu. Nekoliko puta me je ošamario i jako me stegao za ruku. Udarao me je pesnicom u predelu bubrega. Zoran Simić, moj poznanik, je pitao policajca zašto me maltretira. Policajac mu je rekao da ćuti jer njega ništa nije pitao. Psovao mi je majku cigansku. Nisam mogao više da trpim maltretiranje i udarce pa sam se oslobodio, ali su džemper i jakna ostali pocepani u njegovim rukama. Pobegao sam prema radnicima SUP-a Kragujevac, koji su dežurali na pijaci. Ove policajce od ranije poznajem. Njima sam rekao da me je tukao policajac Radovan Veličković. Radovan i ja smo dali izjave. Policajci su rekli da oprostim Veličkoviću i da moram da nosim ličnu kartu ili ću platiti kaznu.

Svedok događaja Zoran Simić potvrdio je FHP-u da je policajac Veličković fizički zlostavljao Branka Kostića:

Video sam kako nepoznati čovek Branku gura ruke u džepove. Prišao sam tom gospodinu i pitao ga zašto maltretira Branka. On mi je rekao da to mene ne treba da zanima i da gledam svoja posla. Nepoznati čovek je počeo da udara Branka po glavi.

Udarao ga je pesnicama po bubrezima, šutirao po telu i vukao ga ka policijskoj stanici. Onda sam pozvao policajce koji su bili dežurni na pijaci¹.

Istog dana, Kostić je zbog pretrpljenih povreda zatražio lekarsku pomoć. Prilikom pregleda, konstatovana je kontuzija glave.

Kostić je 31. marta 1998. godine podneo krivičnu prijavu protiv policajca Veličkovića zbog zlostave u službi. Opštinsko javno tužilaštvo u Kragujevcu je tek deset meseci nakon događaja, 22. januara 1999. godine, pokrenulo istragu. Jedanaest meseci posle pokretanja istrage, 21. decembra 1999. godine, javni tužilac je pokrenuo krivični postupak podnošenjem optužnog predloga protiv policajca Veličkovića Opštinskom sudu u Kragujevcu. Nakon pet održanih suđenja na kojima je Kostića zastupao advokat FHP-a, 16. marta 2001. godine, Opštinski sud u Kragujevcu oglasio je krivim policajca Radovana Veličkovića za krivično delo zlostave u službi i osudio ga na kaznu zatvora od tri meseca, uslovno na godinu dana. Presuda je postala pravno-snažna 28. maja 2001. godine.

1.1.2. Slučaj braće Marinković

Braču Miroslava i Masima Marinkovića ranio je vatrenim oružjem policajac u civilu, 25. novembra 1998. godine u Beogradu. Tog dana, sa bratom Zoranom i njegovim prijateljem Zoranom Jovanovićem proslavljali su četvrto mesto koje je najmlađi brat Zoran osvojio na Svetskom juniorskom bokzerskom prvenstvu u Argentini. Na trg Slavija došli su oko 3.00 sata

¹ FHP dokumentacija, izjava Zorana Simića, 8. decembar 1999. godine